

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ԳԻՏՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ
ԱԶԳԱՅԻՆ ԱԿԱԴԵՄԻԱ
Մ. ԱԲԵԴՅԱՆԻ ԱՆՎԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹՅԱՆ ԻՆՍՏԻՏՈՒՏ

ՀՈՎՀԱՆՆԵՍ ԹՈՒՄԱՆՅԱՆԻ ԹԱՆԳԱՐԱՆ

ՀՈՎՀԱՆՆԵՍ ԹՈՒՄԱՆՅԱՆ

ԵՐԿԵՐԻ ԼԻԱԿԱՏԱՐ
ԺՈՂՈՎԱԾՈՒ

ՏԱՍԸ ՆԱՏՈՐՈՎ

(Վերախմբագրված հրատարակություն)

ՀՈՎՀԱՆՆԵՍ ԹՈՒՄԱՆՅԱՆ

ՀԱՏՈՐ ԵՐՐՈՐԴ

ՊՈԵՄՆԵՐ

ԵՐԵՎԱՆ 2019

ՀՏԴ 821.19-1Թումանյան
ԳՄԴ 84(5Հ)-5
Թ 950

Թումանյան Հովհաննես
Թ 950 Երկերի լիակատար ժողովածու տասը հատորով.
Հովհ. Թումանյան.- Եր.: ՀՀ ԳԱԱ Մ. Աբեղյանի
անվան գրականության ինստիտուտ, 2019.
Հատոր երրորդ: Պոեմներ.- 584 էջ:

ՀՏԴ 821.19-1Թումանյան
ԳՄԴ 84(5Հ)-5

**Հատորը հրատարակվում է Արտաշես և Անահիտ Թումանյանների
ընտանիքի հովանավորությամբ:**

ISBN 978-9939-1-0881-0

© ՀՀ ԳԱԱ Մ. Աբեղյանի անվան գրականության ինստիտուտ, 2019

**Հովհաննես Թումանյանի տասը հատորով երկերի լիակատար
ժողովածուի վերահրատարակման խմբագրական
կոլեգիայի կազմը**
(ցանկը բերվում է այբբենական կարգով)

Խմբագրական խորհրդի նախագահներ՝ Դերիկյան Վարդան, բ.գ.դ.,
Թուխիկյան Նարինե, **տեղակալ՝** Կիրակոսյան Վլադիմիր, բ.գ.դ.,
պրոֆ., **պատասխանատու քարտուղար՝** Եղիազարյան Անի, բ.գ.թ.

Աբեղյան Հասմիկ (բ.գ.թ.), Ավետիսյան Զավեն (բ.գ.դ., պրոֆ.),
Դոլուխանյան Աելիտա (ՀՀ ԳԱԱ թղթակից անդամ), Եղիազարյան
Ազատ (բ.գ.դ., պրոֆ.), Իսահակյան Ավետիք (բ.գ.դ., պրոֆ.),
Հովհաննիսյան Սուսաննա (բ.գ.դ.), Մարգարյան Սիրանուշ (բ.գ.թ.,
դոցենտ), Մկրտչյան Նունե (բ.գ.թ., դոցենտ), Մնացականյան Եվա
(բ.գ.թ., դոցենտ), Մուշեղյան Ալբերտ (բ.գ.դ.), Մուրադյան Սամվել
(բ.գ.դ., պրոֆ.), Որսկանյան Հերիքնազ (բ.գ.թ.), Մուվարյան Յուրի
(ակադեմիկոս)

Վերահրատարակության բնագրերը պատրաստեցին՝
Հասմիկ Աբեղյանը և Անի Եղիազարյանը
Ծանոթագրությունների խմբագրումներն ու լրացումները՝
Վ. Դերիկյանի

Հատորի խմբագիրներ՝ Վլ. Կիրակոսյան, Ա. Եղիազարյան

*Ֆպագրվում է ՀԽՍՀ ԳԱ Մ. Արեղյանի անվան գրականության
ինստիտուտի գիտական խորհրդի որոշմամբ*

Խմբագրական կոլեգիա

*Էդ. Մ. Զրբաշյան (գլխավոր խմբագիր), Խ. Մ. Գյուլնազարյան,
Ք. Հ. Քումանյան, Լ. Մ. Կարապետյան, Լ. Հ. Հախվերդյան,
Պ. Հ. Հակոբյան, Հ. Կ. Հովհաննիսյան, Ս. Ն. Սարգսյան*

Բնագրերը պատրաստեցին

Յ. Ս. Հակոբյանը և Ա. Մ. Վարդանյանը

Ներածական հոդվածը և ծանոթագրությունները՝ Էդ. Մ. Զրբաշյանի

Հատորի խմբագիր՝ Հ. Կ. Հովհաննիսյան

ОВАНЕС ТУМАНЯН
ПОЛНОЕ СОБРАНИЕ СОЧИНЕНИЙ

в десяти томах

Том третий

Поэмы

(на армянском языке)

Издательство АН Армянской ССР

Ереван, 1989

© Հայկական ԽՍՀ ԳԱ հրատարակչություն, 1989
Մանրագրությունների համար

Թումանյանի երկերի լիակատար ժողովածուի վերահրատարակության այս հատորում ևս կառուցվածքային որևէ վերանայում չի արվել. խմբագրական ու սրբագրական միջամտությունները մեծ մասամբ ոչ սկզբունքային մասնավոր բնույթ են կրում:

1. Տողատակերին ավելացվել են դժվար հասկանալի և հնացած բառերի ու արտահայտությունների բացատրությունները, երբեմն նաև հեղինակայինները, որ նախորդ հրատարակության մեջ անուշադրությամբ նկատի չեն առնվել:

2. Ուղղվել են բացահայտ ուղղագրական վրիպակները:

3. Ինքնագրերի և այլ սկզբնաղբյուրների հիման վրա վերականգնվել են մի շարք բառերի հեղինակային մեծատառով գրությունը: Դրանցից են Տեր, Աստված, Արարիչ, Բարձրյալ և այդ իմաստով գործածված Նա, Ինքը, Նրան, Իրեն և այլ բառաձևեր, որոնց փոքրատառով գրությունը նախորդ հրատարակության մեջ իր հայտնի պատճառն ուներ:

4. Ճշգրտվել են ինքնագրում սխալ ընթերցված կամ անընթեռնելի համարված որոշ բառեր:

5. Տարբերակների և սևագիր ու անավարտ գործերի բաժիններում ավելացվել են առանձին տողերի նոր տարբերակներ:

6. «Անուշի» բնագիրը պատրաստելիս նկատի է առնվել նաև պոեմի «Ժամանակակից» մատենաշարով առանձին հրատարակությունը (Կ. Պոլիս, 1921), որ նախորդ հրատարակության մեջ վրիպել է ուշադրությունից:

7. Որոշ խնդիրներ են առաջացել «Դարձ» սևագիր պոեմի բնագիրը պատրաստելիս: Այդ բնագիրը առաջին անգամ տպագրվել է «Թումանյան. Ուսումնասիրություններ և հրապարակումներ» հինգհատորյակի առաջին գրքում (1964) ամբողջապես չափածո ձևով: ԵԼԺ 3-ի խմբագրությունը, տպագիր տեքստը համեմատելով պահպանված ինքնագրի հետ, պարզել է, որ պոեմի մի քանի հատվածներ գրված են արձակ: Այդ ձևով էլ գետեղվել է ակադեմիական հատորում: Վերահրատարակության

խմբագրությունը, երկու տպագիր բնագրերը նորից համեմատելով միմյանց և արդեն բավական քայքայված և դժվարընթեռնելի ինքնագրի հետ, նպատակահարմար գտավ վերահրատարակության մեջ նույնությամբ պահպանել ակադեմիական հրատարակության բնագիրը՝ մի քանի բառերի ճշգրտումով:

8. Ջգալի լրացումներ են կատարվել ծանոթագրությունների քաժնում՝ կապված ավանդական ժողովրդական հավատալիքների և եկեղեցական ծիսակարգերի հետ, որոնք կարևոր նշանակություն ունեն պոեմների բնագիրը ճիշտ մեկնաբանելու համար:

ՊՈԵՄՆԵՐ

ՄԱՐՈՆ

I

- Մեր գյուղն էն է, որ հըպարտ,
 Լեռների մեջ միգապատ,
 Խոր ձորերի քարափին՝
 Ձեռը տըված ճակատին՝
 5 Միտք է անում տըխրագեմ.
 Խնչ է ուզում՝ չըգիտեմ...
 Պաս չենք էնտեղ մենք ուտում,
 Ու ջերմեռանդ աղոթում,
 Ժամ ենք գնում ամեն օր.
 10 Բայց միշտ ցավեր նորանոր,
 Միշտ մի աղետ, մի վընաս
 Գալիս են մեզ անպակաս:
 Ահա պատմեմ ձեզ մի դեպք,
 Մի պատմություն, որ երբեք
 15 Հիշատակով տըխրալի
 Սըրտիս հանգիստ չի տալի:

II

Մեր գյուղից վեր մինչ էսօր
 Կա ուռենի մի սըգվոր:
 Մեծ անտառից նա զատված,

- 20 Մարդու կացնից ազատված՝
 Կանգնած է դեռ ու շոգին
 Հով է տալի մըշակին:
 Գիժ, լեռնային մի վըտակ
 Խոխոցում է նրբա տակ,
- 25 Խաղում կանաչ մարգերին:
 Էն առվակում կեսօրին,
 Երբոր շոգից նեղանում,
 Գընում էինք լողանում:
 Տըկլոր, աշխույժ խըմբակով,
- 30 Աղաղակով, աղմուկով
 Խաղում էինք, վազվըզում
 Գույն-գույն մանրիկ ավազում:
 Կամ հետևում հեիհե
 Թիթեռնիկին ոսկեթև,
- 35 Ու միշտ հոգնած ժամանակ,
 Էն մենավոր ծառի տակ
 Նըստում տըխուր մի քարի,
 Գերեզմանին Մարոյի...

- Մարո՛, անբախտ, վաղամեռ,
 40 Դու մանկության իմ ընկեր,
 Ո՛րքան ենք մենք խաղացել,
 Իրար սիրել ու ծեծել...

III

- Ժիր էր Մարոն, դուրեկան,
 Նոր էր ինը տարեկան,
 45 Նըրանց տունը երբ մի օր

- Եկան երկու եկավոր:
 Ու Մարոյի մայրիկը
 Երբ որ բերավ, դրավ լիքը
 Խոնչեն նըրանց առաջին,
 50 — Շնորհակալ ենք մենք, ասին.
 Տաշտներըդ լի հաց լինի,
 Դուռներըդ միշտ բաց լինի.
 Հաց չենք ուզում ձեզանից,
 Հող տըվեք մեզ ձեր տանից...
 55 էն ժամանակ Մարոյի
 Հայրիկն առավ արաղի
 Լիքը բաժակն ու ասաց.
 — Կամքըդ լինի, տեր Աստված...
 Նըշանեցին Մարոյին,
 60 Տըվին չոբան Կարոյին:

IV

- Զոբան Կարոն սարերի
 Մի հովիվ էր վիթխարի.
 Բոյ-բուսաթին նայելիս
 Մարդու զարգանդ էր գալիս.
 65 Բայց զոբանչը անսահման
 Սիրում, փարում էր նըրան:
 Շատ էր սիրում և Մարոն.
 — Լավն է, ասում էր, Կարոն,
 Բերում է ինձ ամեն օր
 70 Կանփետ, չամիչ ու խընձոր...

V

- Մին էլ Կարոն աղմուկով
 Եկավ զուռնով-թըմբուկով,
 Ու Մարոյին զուգեցին,
 Երեսին քող ձըգեցին,
- 75 Հինա դըրին ձեռքերը...
 Եկավ խաշով տերտերը,
 Տարավ ժամում կանգնեցրեց.
 — Տէր ես, որդյակ, հարցըրեց:
 — Տեր եմ, ասավ մեր Կարոն,
- 80 Լուռ կանգնած էր միշտ Մարոն...
 Հայրն էլ եկավ ու ծեսին
 էսպես օրհնեց իր փեսին.
 — Զաղացիդ միշտ հերթ լինի,
 Մեջքըդ ամուր բերդ լինի...
- 85 Իսկ երբ հնչեց «տարան-հա՛»-ն,
 Նըրան փեսի տուն տարան:
 Պսակեցին Մարոյին,
 Տըվին չոբան Կարոյին:

VI

- Թե գըրբացի չար ջանքով,
 90 Գիր ու կապով, բըժժանքով
 Մանուկ սիրտը կըտրեցին,
 Կամ թե նըրա հանդերձին,
 էն անհոգի չար ջադուն
 Քըսեց գիլի ճըրագուն...

- 95 էդ չիմացաւ ոչ ոք պարզ,
 Միայն փոքրիկ նորահարս
 Մարոն ատեց իր մարդուն.
 Փախաւ, եկաւ ետ հոր տուն:
 Եկաւ լացեց նա վըշտոտ.
- 100 — Ես չեմ գընալ նրա մոտ.
 Ես սիրում եմ մայրիկին,
 Ես չեմ ուզում լինեմ կին...

VII

- Հայրիկն էնժամ բարկացաւ,
 Ծեծեց նըրան ու ասաւ.
- 105 — Դճուրս իմ տանից, սեւերէն,
 Ետ չընայես դեպի մեզ,
 Ոտ չըդնես էլ տունըս,
 Մըրոտեցիր անունս...
- Լալով, ծածկած իր դեմքը,
 110 Թողեց Մարոն հոր շեմքը:

VIII

- Ու հալածված իր հորից,
 Փախած շոբան Կարոյից,
 Սոված, պատռած շորերով,
 Կորչում էր նա օրերով:
- 115 Կուչ էր գալիս խըղճալի
 Օջախի շուրջ օտարի

Կամ թափառում մեն-մենակ
Մեր հանդերում շարունակ:

IX

- Շատ ամիսներ անց կացան...
- 120 Դիմաց սարից մի շոբան
Ձեն էր տալիս մի օր մեզ,
Թե՛ իմացե՛ք, որ էսպես
Կարմիր շորով մի խիզան
Ընկավ ձորը, մի կածան...
- 125 Դուրս թափվեցինք մենք գյուղից,
Հեռու կանգնած, երկյուղից,
Տեսանք՝ ահեղ էն ձորում
Ոնց էր լալիս ու գոռում
Մարոյի հայրն ալևոր,
- 130 Մայրը ճըշում սըգավոր:
Շատ լաց եղավ և Կարոն...
Մեռավ, գնաց մեր Մարոն:

X

- Սակայն անբախտ նըրա դին
Պապի կողքին չըղբրին:
- 135 Գյուղից հեռու մինչ էսօր
Կա ուռենի մի սըգվոր:
Էն մենավոր ծառի տակ
Փոս փորեցին մի խորին,

Առանց ժամ ու պատարագ
140 Մեջը դըրին Մարոյին,
էն սև քարն էլ տաշեցին,
Բերին վըրեն քաշեցին:

XI

Շատ եմ տեսել, երբ սըգվոր
Մայրը մենակ, սևաշոր,
145 Կորանալով էն քարին՝
Ձեն էր տալիս Մարոյին.
— Ո՞վ քեզ ծեծեց, Մարո ջան,
Ո՞վ անիծեց, Մարո ջան,
Ո՞ւր փախար դու, Մարո ջան,
150 Տուն արի՛, տո՛ւն, Մարո ջան,
Խո՛ր ես քընել, Մարո ջան,
Ձէս զարթնում էլ, Մարո ջան...
Կորանալով էն քարին՝
Ձեն էր տալիս Մարոյին.
155 Խունկ էր ծըխում, մոմ վառում,
Որ գիշերվան խավարում
Փայլփրլում էր մեն-մենակ
Հեռվից երկար ժամանակ:

ԼՈՌԵՑԻ ՍԱՔՈՆ

I

էն Լոռու ձորն է, ուր հանդիպակաց
 ժայռերը՝ խորունկ նոթերը կիտած՝
 Դեմ ու դեմ կանգնած, համառ ու անթարթ
 Հայացքով իրար նայում են հանդարտ:

- 5 Նըրանց ոտքերում՝ գազազած գալի՝
 Գալարվում է գիժ Դե-Բեդը մոլի,
 Խելագար թըռչում քարերի գըլխով,
 Փըրփուր է թըքում անզուսպ երախով,
 Թըքում ու զարկում ժեռուտ ափերին,
 10 Փընտրում է ծաղկած ափերը հին-հին,
 Ու գոռում գիժ-գիժ,
 — Վա՛շ-վի՛շ, վա՛շ-վի՛շ...

- Մութ անձավներից, հազար ձևերով,
 Քաջքերն անհանգիստ՝ հըտպիտ* ձայներով
 15 Դեի հառաչքին արձագանք տալի,
 Ծաղրում են նըրա գոռոցն ահռելի

*Հըտպիտ - խեղկատակ, ծաղրածու, միմոս

Ու կըրկնում են գիժ-գիժ.

— Վա՛շ-վի՛շ, վա՛շ-վի՛շ...

- Գիշերը լուսնի երկչոտ շողերը
20 Հենց որ մըտնում են էն խավար ձորը՝
Ալիքների հետ խաղում դողալով,
Անհայտ ու մռայլ մի կյանքի գալով՝
Ոգի է առնում ամեն բան էնտեղ,
Շընչում է, ապրում և մուլթն և ահեղ:
- 25 էս տախտի վըրա աղոթում մի վանք,
էն ժայռի գըլխին հըսկում է մի բերդ,
Մութ աշտարակից, ինչպես զարհուրանք,
Բուրի կըռինչն է տարածվում մերթ-մերթ,
Իսկ քարի գլխից, լուռ մարդու նման,
30 Նայում է ձորին մի հին խաչարձան:

II

- էն ձորի միջին ահա մի տընակ:
էնտեղ այս գիշեր Սաքոն է մենակ:
Հովիվ է Սաքոն, ունի մի ընկեր.
Սատանի նման՝ նա էլ էս գիշեր
- 35 Գընացել է տուն: Սարերի չոբան՝ —
Գյուղիցը հեռու, հազար ու մի բան,
Ով գիտի՝ պարկում շընալի՞ր չըկար,
Ա՞ղ էր հարկավոր ոչխարի համար,
Ուզեց զոքանչի ձըվածե՞ղ ուտել,
40 Թե՞ նըշանածին շատ էր կարոտել —

Ոչխարը թողել՝ գնացել է տուն:
 Այնինչ՝ համկալը հենց առավոտը
 Դեպի սարերը քշեց իր հոտը:
 Ու Սաքոն անքուն,
 45 Թաց տըրեխները հանել է, քերել,
 Գուլպան բուխարու վըրա կախ արել
 Ու թինկը տըվել,
 Մեն- մենակ թըթվել:

III

Թեկուզ և մենակ լինի փարախում,
 50 Աժդահա Սաքոն ընչի՞ց է վախում:
 Հապա մի նայի՛ր հըսկա հասակին,
 Ո՛նց է մեկնըվել: Ասես ահագին
 Կաղնըքի լինի անտառում ընկած:
 Իսկ եթե տեղից վեր կացավ հանկարծ,
 55 Գըլուխը մեխած մահակը ձեռին՝
 Ձեն տարավ, կանչեց զալում շըներին
 Ու բիրտ, վայրենի կանգնեց, ինչպես սար,
 Էնժամ կիմանաս, թե ընչի համար
 Թե՛ գող, թե՛ գազան, հենց դատարկ վախից,
 60 Հեռու են փախչում նըրա փարախից:

Ու իրեն նըման իրեն ընկերներ
 Ապրում են սիրով երեխուց ի վեր:
 Աստծու գիշերը գալիս են հանդեն,
 Փետ են հավաքում, վառում են օդեն,
 65 Շըհուն ու պրկուն խառնում են իրար,
 Ածում են, խաղում, խընդում միալար...

- Բայց խուլ ու խավար օդում էս գիշեր
 Մենակ է Սաքոն ու չունի ընկեր:
 Բուխարու կողքին լուռ թինկը տըված
 70 Մըտածում է նա... ու մին էլ հանկարծ,
 Որտեղից որտեղ, էն ձորի միջին
 Միտն եկան տատի զրույցները հին...
 Միտն եկան ու մեր Սաքոն ա կամա
 Սկսավ մըտածել չարքերի վըրա,
 75 Թե ինչպես ուրախ խըմբով միասին,
 Ծուռը ոտներով գիշերվան կիսին,
 Թուրքերի կանանց կերպարանք առած,
 Երևում են միշտ միայնակ մարդկանց...
 Կամ ինչպես քաջքերն այրերի մըթնից,
 80 Երբ նայում է մարդ քարափի գըլխից
 Կամ թե ուշացած անցնում է ձորով,
 Խաբում են, կանչում ծանոթ ձայներով,
 Ու մարդկանց նըման խընջույք են սարքում,
 Զուռնա են ածում, թըմբուկ են զարկում...
 85 Ու տատի խոսքերն անցյալի հեռվից
 Ուրվաձայն, երկշոտ հընչեցին նորից.

- Կասեն՝ Սաքո՛, մեզ մոտ արի,
 Արի՛ մեզ մոտ հարսանիք.
 Տե՛ս, ինչ ուրախ պար ենք գալի,
 90 Սիրուն-ջահել հարսն-աղջիկ:

Ինձ մոտ արի՝ ձվածեղ անեմ...
 Ինձ մոտ արի՝ բըլիթ տամ...

Ես քո հոգիքիրն... Ես քո նանն եմ...
Ես էլ ազիզ բարեկամ...

95 Սաքո՛, Սաքո՛, մեզ մոտ արի,
էս աղջիկը, տէս, ինչ լավն ա...
Տէս, ինչ ուրախ պար ենք գալի,
Տարա-նի-նա՛... տարա-նա-նա՛՛...

Ու խոլ պատկերներն տըգեղ, այլանդակ,
100 Անհեթեթ շարքով, խուռներամ, անկարգ,
Ծանրաշարժ եկան Սաքոյի դիմաց
Երևութք եղան, անցնում են կամաց,
Խավար ու դանդաղ, ըստվերների պես,
Չար ժրպիտներով ժանտ ու սևերես...

V

105 Սրընթաց պախրա՛, թե գայլ գիշատիչ
Շեշտակի անցավ փարախի մոտով,
Այծյամը հանկարծ մոտակա ժայռից
Անդունդը մի քար գըլորեց ոտով,
Գիշերվան հովից տերևն էր դողում,
110 Երկշոտ մուկի՛կը վազեց պուճախում,
Թե՛ ոչխարների թույլ մընչոցն էր այն,—
Սաքոյին թըվաց, թե մի ոտնաձայն
Եկավ ու կանգնեց փարախի վըրա,
Կանգնեց ու լըռեց...
115 Ականջ դըրավ նա...

- Ո՞վ հող թափեց բուխուրակից...
 էն ո՞վ նայեց լիսածակից...
 էս ո՞վ կըտրից անցավ թեթև,
 Շունչ է քաշում դռան ետև...
- 120 — Ո՞վ ես, էհէյ... ի՞նչ ես անում.
 Ի՞նչ ես լըռել, ձեն չես հանում...
- Պատասխան չըկա. լըռության միջում
 Ձորագետն է միայն մըրափած վըշշում:
 — Հա՛, իմացա, Գևոն կըլնի.
- 125 Իմ շան ահից ո՞վ սիրտ կանի...
 Վախեցնում է... հա՛, հա՛, հա՛, հա՛...
 — Գևո՛՛...
 Ձեն - ձուն չըկա:
- Միայն ահավոր լըռության միջում
- 130 Ձորագետն է խուլ, մըրափած վըշշում:
 Եվ ո՞վ կըլինի զարթուն այս ժամին.
 Քընած է աշխարհ, քընած է քամին.
 Անքուն չարքերը չեն միայն քընած,
 Վըխտում են ուրախ՝ ձորերը բըռնած,
- 135 Խավարում կազմած դիվական հանդես,
 Վազում, վազվըզում ըստվերների պես,
 Մինչև որ մենակ մի մարդ կըգըտնեն,
 Զիչով-քըրքիջով... փարախը մըտնեն...
 Աչքերը հանգչող կըրակին հառած՝
- 140 Ծանրը է շնչում հովիվն ահառած,

- Ու վայրի հոգին լեռնական մարդու
 Ալեկոծում է կասկածն ահարկու:
 — Ձէ՛, քամին էր էն... էն գիւի շրվաք...
 էն աստղերն էին աչքերի տեղակ,
 145 Որ լիսածակից ներս էին ընկել...
 Ուզում էր վերև մըտիկ տա մեկ էլ՝
 Ու սիրտ չի անում:
 Ականջ է դընում...
 Գալիս են կըրկին թեթև, կամացուկ
 150 Դըռան ետևից փրսփըսում ծածուկ,
 — էստեղ է նա,
 Հա՛, հա՛, հա՛, հա՛.
 Տէս-տէս, տէս-տէս.
 Նայիր էսպէս,
 155 Մըտիկ արա՛,
 Հա՛, հա՛, հա՛, հա՛...
 Սաքոն շարժվեց փըշաքաղած,
 Դեպի շեմքը նայեց, դողաց...
 Շըրը՛խկ... հանկարծ դուռը բացվեց,
 160 Թուրք կանանցով տունը լըցվեց,
 Տունը լըցվեց թուրք կանանցով,
 Ճիշ-գոռոցով, հըռհըռոցով...

VII

- Ահռելի ձոր է: Մի կըտոր լուսին
 Նայում է գաղտուկ, թաքչում ամպերում:
 165 էն մութ, ահավոր գիշերվա կիսին
 Վազում է Սաքոն Լոռու ձորերում:

Չարքերը ընկած նըրա ետևից,
Հերարձակ խըմբով, ճիշ-աղաղակով՝
Հասնում են մեջքին, բռնում են թևից,
170 Ջարկում են, զարկո՛ւմ օձի մըտրակով...
Քաջքերն էլ այրից զուռնա-դըհովով
Ճըշում են, կանչում ծանոթ ձայներով.

— Սաքո՛, Սաքո՛, մեզ մոտ արի,
Արի մեզ մոտ հարսանիք,
175 Տէս՝ ինչ ուրախ պար ենք գալի՝
Սիրո՛ւն, ջահել հարսն-աղջիկ:

Ինձ մոտ արի՝ ձվածեղ անեմ...
Ինձ մոտ արի՝ բըլիթ տամ...
Ես քու հոքիրն... ես քու նանն եմ...
180 Ես էլ ազիզ բարեկամ...

Սաքո՛, Սաքո՛, մեզ մոտ արի,
էս աղջիկը, տէս, ինչ լավն ա...
Տէս, ինչ ուրախ պար ենք գալի.
Տարա-նի-նա՛... տարա-նա-նա՛՛...

185 Այնինչ Դեբեդից ալքեր են թըռչում,
Ալիքներն ելնում, ալիքներն ուռչում,
Խավարի միջին ծրփում են կայտառ՝
— Բըռնեցէք, փախա՛վ Սաքոն խելագար...